

Matematička logika i skupovi

MATEMATIKA ZA EKONOMISTE 1

Damir Horvat

FOI, Varaždin

Rješenje

a) $3x - 5$ je parni broj.

Ova izjava nije sud pa ne možemo odrediti njezinu istinitost.

Ova izjava je predikat.

b) Broj 2 nije prosti broj.

Ova izjava je lažni sud.

c) $(3 < 2) \wedge (2 > 1) \rightsquigarrow 0 \wedge 1 = 0$

Ova izjava je lažni sud.

d) Ako je 4 neparni broj, tada je 3 parni broj.

4 je neparni broj $\Rightarrow$ 3 je parni broj $\rightsquigarrow 0 \Rightarrow 0 = 1$

Ova izjava je istinit sud.

Konjunkcija

a	b	$a \wedge b$
1	1	1
1	0	0
0	1	0
0	0	0

Implikacija

a	b	$a \Rightarrow b$
1	1	1
1	0	0
0	1	1
0	0	1

2 / 35

Matematička logika

Zadatak 1

Odredite istinitost sljedećih izjava:

a) $3x - 5$ je parni broj.

b) Broj 2 nije prosti broj.

c) $(3 < 2) \wedge (2 > 1)$

d) Ako je 4 neparni broj, tada je 3 parni broj.

e) $((\pi \in \mathbb{Q}) \vee (5^2 = 25)) \Rightarrow (5^2 = 20)$

1 / 35

Implikacija

a	b	$a \Rightarrow b$
1	1	1
1	0	0
0	1	1
0	0	1

e) $((\pi \in \mathbb{Q}) \vee (5^2 = 25)) \Rightarrow (5^2 = 20)$

$(0 \vee 1) \Rightarrow 0 = 1 \Rightarrow 0 = 0$

Ova izjava je lažni sud.

Disjunkcija

a	b	$a \vee b$
1	1	1
1	0	1
0	1	1
0	0	0

3 / 35

$$a \Rightarrow b = \bar{a} \vee b$$

$$\overline{a \Rightarrow b} = a \wedge \bar{b}$$

De Morganovi zakoni

$$\overline{a \vee b} = \bar{a} \wedge \bar{b}$$

$$\overline{a \wedge b} = \bar{a} \vee \bar{b}$$

Zadatak 2

Negirajte implikaciju

$$((\pi \in \mathbb{Q}) \vee (5^2 = 25)) \Rightarrow (5^2 = 20).$$

Rješenje

Negacija implikacije

$$((\pi \in \mathbb{Q}) \vee (5^2 = 25)) \wedge (5^2 \neq 20)$$

4 / 35

Rješenje

$$P(x, y) = "x + y = 0"$$

$$a) \forall x \forall y P(x, y)$$

$$\mathcal{U}_1 = \mathbb{Z}$$

Suma svaka dva cijela broja jednaka je nula.

Sud $\forall x \forall y P(x, y)$ je lažni sud. Na primjer, suma cijelih brojeva 5 i -3 je različita od nula.

Predikat $P(x, y)$ **ne vrijedi** u $\mathbb{Z}$.

$$\mathcal{U}_2 = \mathbb{N}$$

Suma svaka dva prirodna broja jednaka je nula.

Sud $\forall x \forall y P(x, y)$ je lažni sud jer je suma prirodnih brojeva uvijek strogo veća od nule.

Predikat $P(x, y)$ **ne vrijedi** u $\mathbb{N}$.

6 / 35

Zadatak 3

Zadan je predikat $P(x, y) = "x + y = 0"$. Ispitajte istinitost sljedećih sudova u univerzumima razmatranja $\mathcal{U}_1 = \mathbb{Z}$ i $\mathcal{U}_2 = \mathbb{N}$.

$$a) \forall x \forall y P(x, y) \quad b) \forall x \exists y P(x, y) \quad c) \exists y \forall x P(x, y)$$

$$d) \exists x \exists y P(x, y) \quad e) \forall x \exists! y P(x, y) \quad f) \forall x \forall y \neg P(x, y)$$

5 / 35

$$b) \forall x \exists y P(x, y)$$

$$\mathcal{U}_1 = \mathbb{Z}$$

Za svaki cijeli broj x postoji cijeli broj y takav da je njihova suma jednaka nula.

Sud $\forall x \exists y P(x, y)$ je istinit sud. Naime, suma suprotnih cijelih brojeva jednaka je nula, tj. $y = -x$.

$$\mathcal{U}_2 = \mathbb{N}$$

Za svaki prirodni broj x postoji prirodni broj y takav da je njihova suma jednaka nula.

Sud $\forall x \exists y P(x, y)$ je lažni sud jer je suma prirodnih brojeva uvijek strogo veća od nule.

7 / 35

c) $\exists y \forall x P(x, y)$

$$P(x, y) = "x + y = 0"$$

$$\mathcal{U}_1 = \mathbb{Z}$$

Postoji cijeli broj y koji u sumi sa svakim cijelim brojem x daje nulu.

Sud $\exists y \forall x P(x, y)$ je lažni sud. Naime, svaki cijeli broj y jedino sa svojim suprotnim brojem $-y$ u sumi daje nulu.

$$\mathcal{U}_2 = \mathbb{N}$$

Postoji prirodni broj y koji u sumi sa svakim prirodnim brojem x daje nulu.

Sud $\exists y \forall x P(x, y)$ je lažni sud jer je suma prirodnih brojeva uvijek strogo veća od nule.

8 / 35

e) $\forall x \exists! y P(x, y)$

$$P(x, y) = "x + y = 0"$$

$$\mathcal{U}_1 = \mathbb{Z}$$

Za svaki cijeli broj x postoji jedinstveni cijeli broj y takav da je njihova suma jednaka nula.

Sud $\forall x \exists! y P(x, y)$ je istinit sud. Naime, cijeli broj x jedino sa svojim suprotnim brojem $-x$ daje u sumi nulu.

$$\mathcal{U}_2 = \mathbb{N}$$

Za svaki prirodni broj x postoji jedinstveni prirodni broj y takav da je njihova suma jednaka nula.

Sud $\forall x \exists! y P(x, y)$ je lažni sud jer je suma prirodnih brojeva uvijek strogo veća od nule.

10 / 35

d) $\exists x \exists y P(x, y)$

$$P(x, y) = "x + y = 0"$$

$$\mathcal{U}_1 = \mathbb{Z}$$

Postoje dva cijela broja čija suma je jednaka nula.

Sud $\exists x \exists y P(x, y)$ je istinit sud. Na primjer, suma cijelih brojeva 4 i -4 je jednaka nula.

Predikat $P(x, y)$ je zadovoljiv u $\mathbb{Z}$.

$$\mathcal{U}_2 = \mathbb{N}$$

Postoje dva prirodna broja čija suma je jednaka nula.

Sud $\exists x \exists y P(x, y)$ je lažni sud jer je suma prirodnih brojeva uvijek strogo veća od nule.

Predikat $P(x, y)$ nije zadovoljiv u $\mathbb{N}$.

9 / 35

f) $\forall x \forall y \neg P(x, y)$

$$P(x, y) = "x + y = 0"$$

$$\neg P(x, y) = "x + y \neq 0"$$

$$\mathcal{U}_1 = \mathbb{Z}$$

Suma svaka dva cijela broja je različita od nula.

Sud $\forall x \forall y \neg P(x, y)$ je lažni sud. Na primjer, suma cijelih brojeva 2 i -2 je jednaka nula.

Predikat $\neg P(x, y)$ ne vrijedi u $\mathbb{Z}$.

$$\mathcal{U}_2 = \mathbb{N}$$

Suma svaka dva prirodna broja je različita od nula.

Sud $\forall x \forall y \neg P(x, y)$ je istinit sud jer je suma prirodnih brojeva uvijek strogo veća od nule.

Predikat $\neg P(x, y)$ vrijedi u $\mathbb{N}$.

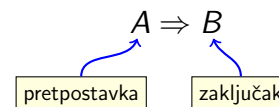
11 / 35

Zadatak 4

Negirajte sljedeće tvrdnje i ispitajte njihovu istinitost u univerzumu razmatranja $\mathbb{N}$:

- a) $\forall n \exists k (n = 2k + 1)$
- b) $\exists n (n > 5)$
- c) $\forall n (n \text{ je djeljiv s } 3)$

12 / 35

Tvrdnje u matematici

A	B	$A \Rightarrow B$
1	1	1
1	0	0
0	1	1
0	0	1

- A je dovoljan uvjet za B
- B je nužan uvjet za A
- Ukoliko postoji slučaj kod kojeg istinita pretpostavka vodi do lažnog zaključka, tvrdnja ne vrijedi.

TVRDNJA: $A \Rightarrow B$ OBRAT TVRDNJE: $B \Rightarrow A$ SUPROTNA TVRDNJA: $\bar{A} \Rightarrow \bar{B}$ KONTRAPOZICIJA: $\bar{B} \Rightarrow \bar{A}$

14 / 35

Rješenje

$$\mathcal{U} = \mathbb{N}$$

- a) $\forall n \exists k (n = 2k + 1)$ $\leftarrow$ lažna tvrdnja
Svi prirodni brojevi su neparni.

Negacija tvrdnje $\exists n \forall k (n \neq 2k + 1)$

- b) $\exists n (n > 5)$ $\leftarrow$ istinita tvrdnja
Postoji prirodni broj koji je veći od 5.

Negacija tvrdnje $\forall n (n \leq 5)$

- c) $\forall n (n \text{ je djeljiv s } 3)$ $\leftarrow$ lažna tvrdnja
Svaki prirodni broj je djeljiv s 3.

Negacija tvrdnje $\exists n (n \text{ nije djeljiv s } 3)$

13 / 35

Primjer 1 Tvrdnja $A \Rightarrow B$

Ako prirodni broj završava s parnom znamenkom, tada je on djeljiv s 2.

 A = "prirodni broj završava s parnom znamenkom" B = "prirodni broj je djeljiv s 2" $\bar{A}$ = "prirodni broj završava s neparnom znamenkom" $\bar{B}$ = "prirodni broj nije djeljiv s 2"

15 / 35

Tvrđnja $A \Rightarrow B$ istinita tvrdnja

Ako prirodni broj završava s parnom znamenkom, tada je on djeljiv s 2.

Obrat tvrdnje $B \Rightarrow A$ istinita tvrdnja

Ako je prirodni broj djeljiv s 2, tada on završava s parnom znamenkom.

Suprotna tvrdnja $\bar{A} \Rightarrow \bar{B}$ istinita tvrdnja

Ako prirodni broj završava s neparnom znamenkom, tada on nije djeljiv s 2.

Kontrapozicija $\bar{B} \Rightarrow \bar{A}$ istinita tvrdnja

Ako prirodni broj nije djeljiv s 2, tada on završava s neparnom znamenkom.

16 / 35

Primjer 2

Tvrđnja $A \Rightarrow B$

Ako je prirodni broj djeljiv s 9, tada je on djeljiv s brojem 3 ili s brojem 2.

De Morganovi zakoni

$$\overline{a \vee b} = \bar{a} \wedge \bar{b}$$

$$\overline{a \wedge b} = \bar{a} \vee \bar{b}$$

A = "prirodni broj je djeljiv s 9"

B = "prirodni broj je djeljiv s brojem 3 ili je djeljiv s brojem 2"

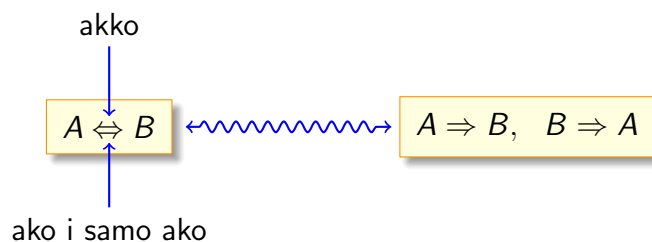
$\bar{A}$ = "prirodni broj nije djeljiv s 9"

$\bar{B}$ = "prirodni broj nije djeljiv s brojem 3 i nije djeljiv s brojem 2"

18 / 35

Ekvivalentne tvrdnje

- Ako su obje tvrdnje $A \Rightarrow B$ i $B \Rightarrow A$ istinite, tada govorimo da su tvrdnje A i B ekvivalentne tvrdnje i pišemo $A \Leftrightarrow B$.

- A je nužan i dovoljan uvjet za B
- B je nužan i dovoljan uvjet za A

17 / 35

Tvrđnja $A \Rightarrow B$ istinita tvrdnja

Ako je prirodni broj djeljiv s 9, tada je on djeljiv s brojem 3 ili s brojem 2. (broj djeljiv s 9 je također djeljiv s 3)

Obrat tvrdnje $B \Rightarrow A$ lažna tvrdnja

Ako je prirodni broj djeljiv s brojem 3 ili je djeljiv s brojem 2, tada je on djeljiv s 9. (8 je djeljiv s 3 ili s 2, ali nije djeljiv s 9)

Suprotna tvrdnja $\bar{A} \Rightarrow \bar{B}$ lažna tvrdnja

Ako prirodni broj nije djeljiv s 9, tada on nije djeljiv s brojem 3 i nije djeljiv s brojem 2. (8 nije djeljiv s 9, ali je djeljiv s 2)

Kontrapozicija $\bar{B} \Rightarrow \bar{A}$ istinita tvrdnja

Ako prirodni broj nije djeljiv s brojem 3 i nije djeljiv s brojem 2, tada on nije djeljiv s 9. (broj koji nije djeljiv s 3, nije djeljiv niti s 9)

19 / 35

Skupovi

Zadatak 5

Zadani su skupovi

$$A = \{x \in \mathbb{Z} \mid 3 < x \leq 8\},$$

$$B = \{x : x < 10 \wedge (x = 2n \text{ za neki } n \in \mathbb{N})\}.$$

Ispišite elemente skupova A i B te odredite skupove $A \cap B$, $A \cup B$, $A \setminus B$, $B \setminus A$, $A \triangle B$ i A^c ako je univerzalni skup $\mathcal{U} = \mathbb{N}$.

Rješenje

$$A = \{4, 5, 6, 7, 8\}$$

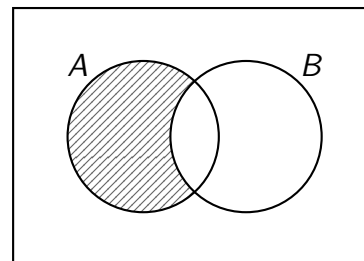
$$B = \{2, 4, 6, 8\}$$

20 / 35

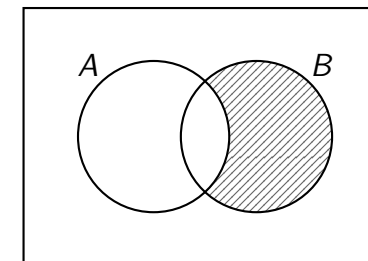
$$A = \{4, 5, 6, 7, 8\}$$

$$B = \{2, 4, 6, 8\}$$

$$A \setminus B = \{5, 7\}$$

$$B \setminus A = \{2\}$$

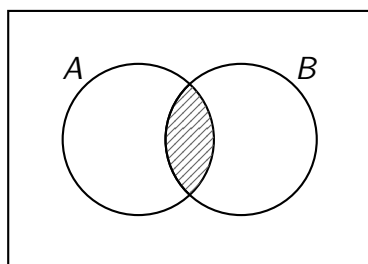

22 / 35

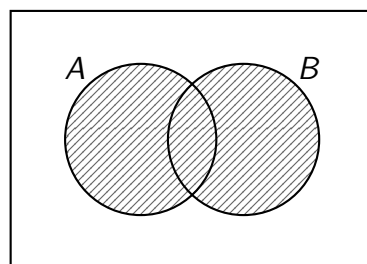
$$A = \{4, 5, 6, 7, 8\}$$

$$B = \{2, 4, 6, 8\}$$

$$A \cap B = \{4, 6, 8\}$$

$$A \cup B = \{4, 5, 6, 7, 8, 2\}$$

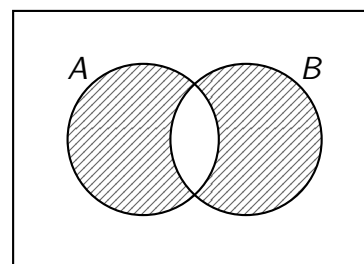
21 / 35

$$A = \{4, 5, 6, 7, 8\}$$

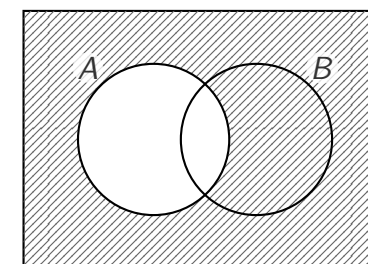
$$B = \{2, 4, 6, 8\}$$

$$\mathcal{U} = \mathbb{N}$$

$$A \triangle B = \{2, 5, 7\}$$

$$A^c = \{1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, \dots\}$$

$$A \triangle B = (A \setminus B) \cup (B \setminus A)$$

$$A \triangle B = (A \cup B) \setminus (A \cap B)$$

$$A^c = \{x \in \mathbb{N} : (x \leq 3) \vee (x \geq 9)\}$$

$$A \cap B = \{4, 6, 8\}$$

$$A \setminus B = \{5, 7\}$$

$$B \setminus A = \{2\}$$

$$A \cup B = \{4, 5, 6, 7, 8, 2\}$$

23 / 35

Zadatak 6

Zadani su skupovi

$$A = \{x \in \mathbb{Z} : |x - 1| < 3\} \quad i \quad B = \{x \in \mathbb{N} : x^2 \leq 10\}.$$

Ispišite elemente skupova A i B te odredite skup $\mathcal{P}(A \cap B)$.

$$A = \{x \in \mathbb{Z} : |x - 1| < 3\}$$

$$B = \{x \in \mathbb{N} : x^2 \leq 10\}$$

$x \in \langle -2, 4 \rangle \rightsquigarrow$ rješenje nejednadžbe $|x - 1| < 3$ u skupu $\mathbb{R}$

$$A = \{-1, 0, 1, 2, 3\}$$

$$B = \{1, 2, 3\}$$

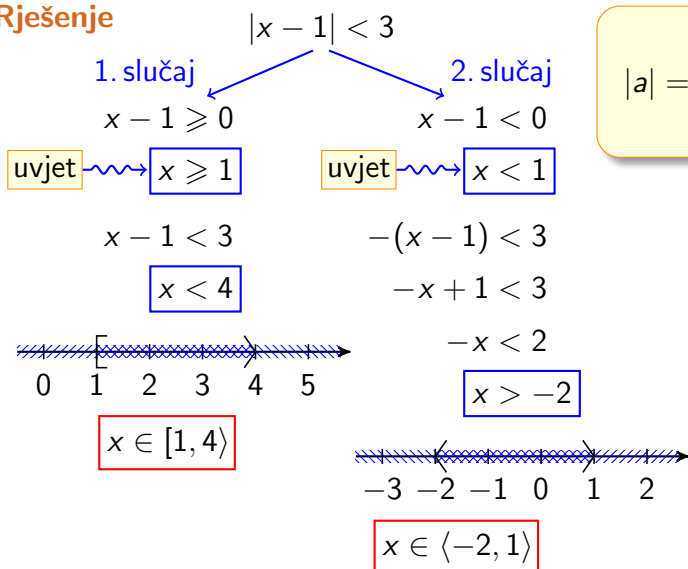
$$A \cap B = \{1, 2, 3\}$$

$$\mathcal{P}(A \cap B) = \{\emptyset, \{1\}, \{2\}, \{3\}, \{1, 2\}, \{1, 3\}, \{2, 3\}, A \cap B\}$$

Koje relacije vrijede između skupova A i B ?

$$k(\mathcal{P}(S)) = 2^{k(S)}$$

$$B \subseteq A, \quad B \subset A$$

Rješenje

KONAČNO RJEŠENJE: $x \in \langle -2, 1 \rangle \cup [1, 4)$

$$x \in \langle -2, 4 \rangle$$

Zadatak 7

Zadani su skupovi

$$A = \{x \in \mathbb{Z} : x^2 - x - 2 \leq 0\} \quad i \quad B = \{x \in \mathbb{N} : 4 - x > 0\}.$$

Ispišite elemente skupova A i B te odredite njihovu simetričnu razliku.

Rješenje

$$4 - x > 0$$

$$-x > -4$$

$$x < 4$$

$$x \in \langle -\infty, 4 \rangle$$

$$x^2 - x - 2 \leq 0$$

$$x^2 - x - 2 = 0$$

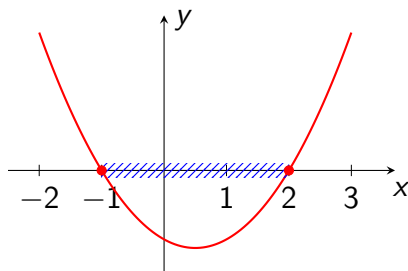
$$x_{1,2} = \frac{-(-1) \pm \sqrt{(-1)^2 - 4 \cdot 1 \cdot (-2)}}{2 \cdot 1}$$

$$x_{1,2} = \frac{1 \pm 3}{2}$$

$$x_1 = 2, \quad x_2 = -1$$

$$ax^2 + bx + c = 0$$

$$x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}$$

$$x \in [-1, 2]$$

28 / 35

Zadatak 8

Zadani su skupovi

$$A = \left\{ x \in \mathbb{R} : \frac{2x+5}{x-1} \leq \frac{1}{2} \right\}$$

$$B = \{ x \in \mathbb{R} : -8 \leq x < -6 \}$$

$$C = \left\{ x \in \mathbb{Z} : \left(\frac{2x+5}{x-1} \leq \frac{1}{2} \right) \wedge (x < 0) \right\}$$

$$D = \{ x \in \mathbb{Z} : -8 \leq x < -6 \}$$

Odredite elemente skupova A, B, C i D te odredite skupove

$$A \cap B, (A \cup B) \setminus D, \mathcal{P}(D), C \times D, D \times C, D^2.$$

30 / 35

$$A = \{ x \in \mathbb{Z} \mid x^2 - x - 2 \leq 0 \}$$

$$B = \{ x \in \mathbb{N} \mid 4 - x > 0 \}$$

 $x \in \langle -\infty, 4 \rangle$ $\rightsquigarrow$ rješenje nejednadžbe $4 - x > 0$ u skupu $\mathbb{R}$
 $x \in [-1, 2]$ $\rightsquigarrow$ rješenje nejednadžbe $x^2 - x - 2 \leq 0$ u skupu $\mathbb{R}$

$$A = \{-1, 0, 1, 2\}$$

$$B = \{1, 2, 3\}$$

$$A \cup B = \{-1, 0, 1, 2, 3\}$$

$$A \cap B = \{1, 2\}$$

$$A \triangle B = \{-1, 0, 3\}$$

$$A \triangle B = (A \cup B) \setminus (A \cap B)$$

$$A \triangle B = (A \setminus B) \cup (B \setminus A)$$

29 / 35

Rješenje

$$\frac{2x+5}{x-1} \leq \frac{1}{2}$$

$$\frac{2x+5}{x-1} - \frac{1}{2} \leq 0$$

$$\frac{2(2x+5) - (x-1)}{2(x-1)} \leq 0$$

$$\frac{3x+11}{2x-2} \leq 0$$

	$-\infty$	$-\frac{11}{3}$	1	$+\infty$
$3x+11$		-	+	+
$2x-2$		-	-	+
$\frac{3x+11}{2x-2}$		+	$\ominus$	+

$$\text{RJEŠENJE: } x \in \left[-\frac{11}{3}, 1 \right)$$

$$3x+11=0$$

$$x = -\frac{11}{3}$$

$$2x-2=0$$

$$x = 1$$

$$A = \left[-\frac{11}{3}, 1 \right)$$

$$B = [-8, -6)$$

$$C = \{-3, -2, -1\}$$

$$D = \{-8, -7\}$$

31 / 35

$$A = \left[-\frac{11}{3}, 1\right), B = [-8, -6), C = \{-3, -2, -1\}, D = \{-8, -7\}$$

$$A \cap B = \emptyset \quad \text{~~~~~} A \text{ i } B \text{ su disjunktni skupovi}$$

$$A \cup B = [-8, -6) \cup \left[-\frac{11}{3}, 1\right)$$

$$D^2 = D \times D$$

$$(A \cup B) \setminus D = \langle -8, -7 \rangle \cup \langle -7, -6 \rangle \cup \left[-\frac{11}{3}, 1\right)$$

$$\mathcal{P}(D) = \{\emptyset, \{-8\}, \{-7\}, D\}$$

$$C \times D \neq D \times C$$

$$C \times D = \{(-3, -8), (-3, -7), (-2, -8), (-2, -7), (-1, -8), (-1, -7)\}$$

$$D \times C = \{(-8, -3), (-8, -2), (-8, -1), (-7, -3), (-7, -2), (-7, -1)\}$$

$$D^2 = \{(-8, -8), (-8, -7), (-7, -8), (-7, -7)\}$$

32 / 35

$$C_1 = \{x \in \mathbb{R} : x^2 - 2x + 1 \leq 0\} \quad C_2 = \{x \in \mathbb{R} : x^2 - 2x + 1 < 0\}$$

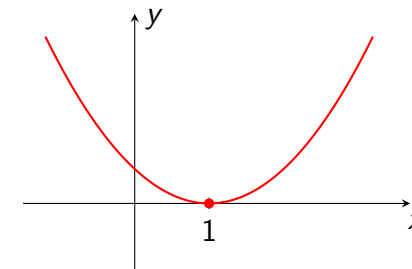
$$C_3 = \{x \in \mathbb{R} : x^2 - 2x + 1 \geq 0\} \quad C_4 = \{x \in \mathbb{R} : x^2 - 2x + 1 > 0\}$$

$$x^2 - 2x + 1 = 0$$

$$x_{1,2} = \frac{-(-2) \pm \sqrt{(-2)^2 - 4 \cdot 1 \cdot 1}}{2 \cdot 1}$$

$$x_{1,2} = \frac{2 \pm 0}{2}$$

$$x_1 = x_2 = 1$$

$$C_1 = \{1\}, \quad C_2 = \emptyset, \quad C_3 = \mathbb{R}, \quad C_4 = \mathbb{R} \setminus \{1\}$$

34 / 35

Nekoliko kratkih primjera i napomena

$$A = \{x \in \mathbb{R} : x^2 + 3 = 0\} \quad B = \{x \in \mathbb{C} : x^2 + 3 = 0\}$$

$$x^2 + 3 = 0$$

$$x^2 = -3$$

$$x_1 = i\sqrt{3}, \quad x_2 = -i\sqrt{3}$$

$$A = \emptyset$$

$$B = \{i\sqrt{3}, -i\sqrt{3}\}$$

$$k(A) = 0$$

$$k(B) = 2$$

33 / 35

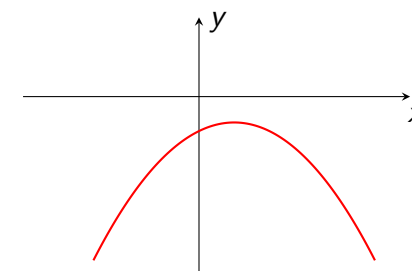
$$D_1 = \{x \in \mathbb{R} : -x^2 + x - 1 \leq 0\} \quad D_2 = \{x \in \mathbb{Z} : -x^2 + x - 1 < 0\}$$

$$D_3 = \{x \in \mathbb{R} : -x^2 + x - 1 \geq 0\} \quad D_4 = \{x \in \mathbb{R} : -x^2 + x - 1 > 0\}$$

$$-x^2 + x - 1 = 0$$

$$x_{1,2} = \frac{-1 \pm \sqrt{1^2 - 4 \cdot (-1) \cdot (-1)}}{2 \cdot (-1)}$$

$$x_{1,2} = \frac{-1 \pm \sqrt{-3}}{-2} = \frac{-1 \pm i\sqrt{3}}{-2}$$

$$D_1 = \mathbb{R}, \quad D_2 = \mathbb{Z}, \quad D_3 = \emptyset, \quad D_4 = \emptyset$$

35 / 35